પ્રથમ પુષ્પ.

શ્રી રામકૃષ્ણ પરમહંસદેવના

ઉપદેશામૃત

પ્રકાશક,
શ્રી રામકૃષ્ણ સેવા સમિતિ, ગોધરા
મૂલ્ય.
૦૦૧] શ્રદ્ધા-ભક્તિ [સંવત ૧૯૮૦.

શ્રી રામકૃષ્ણ સેવા સમિતિ [illegible]રા.

૧. આ સમિતિ મારફત પરમહંસ ભગવાનના કોઈ વિદ્વાન ત્યાગી શિષ્ય દ્વારા સનાતન ધર્મનો ઉપદેશ અપાવવો.

૨. દરિદ્ર દુઃખી નારાયણોની અન્ન, વસ્ત્ર, વિદ્યા, ઔષધ, આશ્રય વગેરે દ્વારા સેવા કરવી.

૩. ધાર્મિક પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરી અથવા ખરીદી. સસ્તી કિંમતે કે વિના મૂલ્યે મોકળે હાથે ફેલાવવાં.

૪. સમાજમાં પ્રત્યેક કોમ વચ્ચે એકસંપી વધે અને તેથી જ્ઞાનનો લાભ મળે.

નિયમો.

૧. રામકૃષ્ણ પરમહંસદેવના ગૃહસ્થાશ્રમી કે ત્યાગી ભક્તો સભાસદ થઈ શકશે.

૨. પરમહંસ દેવના ધાર્મિક સિદ્ધાંતોને માનનાર કોઈ પણ ગૃહસ્થ વાર્ષિક ચાર આના આપી સભાસદ થઈ શકશે.

૩ જે કોઈ દર વરસે રૂપિયા પાંચ આપશે તે સહાયક થઈ શકશે.

૪. મંડળના દરેક સભાસદોનું એક મોટું મંડળ કહેવાશે અને તે કામ ચલાવવા કા. વા. મં. નીમશે.

શ્રી રામકૃષ્ણ પરમહંસદેવ જયંતિ,
ફાગણ, સુદ, ૨, ૧૯૮૦.

ભીખાભાઈ પુ. વ્યાસ.
મંત્રી રા. સે. સમિતિ.

ગુજરાતી કૉપીરાઈટ-સંગ્રહ

સંપાદક. પ્રકાશક.

ડાહ્યાભાઈ રામચંદ્ર મહેતા. ભીખાભાઈ પુરૂષોત્તમ વ્યાસ

સંપાદક: ભારતજીવન મંત્રી—રામકૃષ્ણ

સેવા સમિતિ—ગોધરા

એક ધનાઢ્ય સજ્જન તરફથી ભક્તોને ભેટ-

— કાર્યવાહક મંડળ: —

પ્રમુખ.

૧. રા. નટવરલાલ દામોદરદાસ પરીખ.

એમ. એ, એલ, એલ. બી. બી. કૉમ.

મંત્રી.

૨. રા. ભીખાભાઈ પુરૂષોત્તમ વ્યાસ.

સંપાદક—બાળક.

સભાસદો.

૩. રા. અંબાલાલ નાથાભાઈ પટેલ.

૪. રા. મગનલાલ નાગરદાસ શાહ.

૫. રા. મણિલાલ જગજીવનદાસ દેસાઈ

ભગવાન રામકૃષ્ણ પરમહંસદેવના

ઉપદેશામૃત.

---

૧. રાત્રિને સમયે આકાશમા અસંખ્ય તારા જોવામા આવે છે પરન્તુ સૂર્યોદય થયા પછી તે જોવામાં આવતા નથી તેથી દિવસે આકાશમાં તારા નથી એમ કહી શકાય નહિં તેજ પ્રમાણે અજ્ઞાન અવસ્થામા મનુષ્ય ઇશ્વર દર્શન કરી શકતો નથી તેથી ઇશ્વર છેજ નહિં એમ કહી શકાય નહિં.

૨ જેમ જળને કોઇ વારિ, કોઇ પાણી, કોઇ વૉટર અને કોઇ એકવા કહે છે તેજ પ્રમાણે એક સચ્ચિદાનંદ [ઇશ્વર] ને ભિન્નભિન્ન દેશમાં કોઇ અલ્લા, કોઇ હરિ, કોઇ ગૉડ અને કોઇ બ્રહ્મ [ઇશ્વર] કહે છે.

૩. લોહ એક વખત પારસમણીના સ્પર્શ કરી સોનું બને છે, પછી તેને કાદવમાં મૂકો, કે ગમે તો બીજા કોઇ મલિન સ્થાનમાં

રાખો, પણ તે સોનું તે સોનુંજ રહેશે. તે પુનઃ કદી પણ લોહ થશેજ નહિં. જેણે ઈશ્વર પ્રાપ્ત કર્યાં છે તેની અવસ્થા એવીજ છે. જેને ઇશ્વરનાં દર્શન થયાં છે, તે સંસારમાં રહો કે પછી વનમાં રહો. તેના મન પર સંસારની મોહમાયાનો રંગ કદીપણ લાગશે નહિં.

૪. પરિપક્વ થતાંજ કેવી અવસ્થા થાય છે ? જેમ બટાકા, રિંગણાં, દુધી વગેરે ચૂલા ઉપર રંધાતાં (પરિપક્વ થતાં) નરમ થઇ જાય છે તેજ પ્રમાણે જ્ઞાનથી પરિપક્વ થયેલો મનુષ્ય પણ નમ્ર થઇ જાય છે. તેના અહંકાર આદિ ષટ્ દોષ દુર થાય છે.

૫. દાદર, નિસરણી, દોરડાં, વાંસ વગેરે નાના પ્રકારના ઉપાય વડે જેમ ઘરના માળ ઉપર ચઢી શકાય છે તેજ પ્રમાણે ઇશ્વરની પાસે પહોચવા માટે પણ અનેક સાધન-ભજન રૂપી ઉપાયો યોજાયા છે. તેમાં પ્રત્યેક ધર્મ-પંથ-પણ-ઇશ્વર-સન્મુખ પહોંચવાનો એક એક ઉપાય જોવામાં આવે છે. તેથીજ પ્રત્યેક ધર્મ-પથો સારા છે. કોઇ ધર્મ પંથની નિંદા કરવી નહિ.

૬. માતા જેમ પોતનાં બાળકોમાંથી કોઇને રમકડું, કોઇને ખાવાનું અને કોઇને કાંઇ રમતમાં રાખી તે નિશ્ચિત જીવે પોતાનું ગૃહ-કાર્ય કરે છે, પણ એમાથી કોઇ છોકરૂં રમકડું ફેંકી દઇ "મા, મા," કહી રડી ઉઠે છે તેનેજ માતા ખોળામાં લઇ સ્તનપાન કરાવી રડતું છાનું રાખે છે. તેજ પ્રમાણે હે મનુષ્ય ! તું પણ માયાવી જગતની ક્ષણુ-ભંગુર વસ્તુઓના મોહમાં ભૂલાવામાં પડ્યો છે. એ બધું ત્યાગ કરી તું જ્યારે ઇશ્વર-દર્શન માટે અશ્રુપાત કરશે તેજ સમયે તે ઇશ્વર આવી તને ખોળામાં (શરણમાં) લેશે.

૭. ઇશ્વર જ્યારે સર્વત્ર વિદ્યમાન છે; અણુઅણુમાં વ્યાપી રહ્યા છે, ત્યારે તેને આપણે જોઇ શકતા નથી તેનું કારણ શું? ઉત્તર એ છે કે, "ભાઇ, પાંદડાં વડે ઢંકાયલા તળાવની સ્હામે ઉભા રહી તમે પ્રશ્ન કરો છો, કે "તળાવમાં જળ નથી" જો જળનાં દર્શન કરવાની ઇચ્છા થાય તો તેની ઉપરનાં પાંદડાં ખસેડો. માયા વડે નેત્ર ઉપર પડળ બંધાયા છે તે નેત્રવડે જોઇને કહો છો કે ઇશ્વરને અમે દેખી શકતા નથી, પણ ભાઇ! ઇશ્વરનાં દર્શન કરવાની ઇચ્છાજ હોય તો મોહ–મમતરૂપી માયાને દુર ખસેડી મૂકો.

૮. મિથ્યા તર્ક કરવો નહિ; તમે જેમ તમારા ધર્મ–વિશ્વાસ ઉપર દ્રઢ છો તેજ પ્રમાણે બીજાઓને પણ તેમના ધર્મ વિશ્વાસ ઉપર દ્રઢ રહેવા દો. મિથ્યા તર્ક કરી કોઇને પણ તમે તેની ભુલ સમજાવી શકશો નહિ. ઇશ્વર કૃપા થતાંજ સર્વ મનુષ્યો પોત પોતાની ભુલ પોતાની મેળેજ સમજી શકશે.

૯. હજાર વર્ષના અંધારા ઘરમાં મશાલ બાળતાં તુરતજ પ્રકાશ થાય છે તેજ પ્રમાણે હજાર જન્મનાં પાપ હોય તો પણ તેની (ઇશ્વરની) કૃપાદ્રષ્ટિ થતાં તે તુર્તજ દુર થાય છે.

૧૦. જો કોઇપણ મનુષ્યને ઇશ્વર સાધનની તીવ્ર ઇચ્છા થશે તો તેજ (ઇશ્વર) તેને સદ્દગુરૂ મેળવી આપશે મનુષ્યને તીવ્ર ઇચ્છા થવી જોઇએ.

૧૧. ઇશ્વરની ઉપાસના કરતી વખત જો કોઇ મનુષ્ય મશ્કરી કરે, ધર્મ અને ધાર્મિકની નિન્દા કરે તો સાધનસમયે સાધકે તેનાથી દુર રહેવું.

૧૨. વાદળાં વડે જેમ સૂર્ય ઢંકાઇ જાય છે તેજ પ્રમાણે માયા વડે ઇશ્વર ઢંકાઇ રહ્યા છે. વાદળું દુર થતાં જેમ સૂર્યનાં દર્શન થાય છે તેજ પ્રમાણે માયા દુર થતાં ઇશ્વરના દર્શન થશે.

૧૩. પ્રશ્ન: જીવાત્મા અને પરમાત્મામાં ભેદ શો છે?

ઉત્તર: જેમ પ્રવાહી જલમાં એક લાકડી અથવા કાચનો કટકો આડો ધરવાથી બે ભાગ દેખાય છે તેજ પ્રમાણે અખણ્ડ પરમાત્મા માયારૂપી ઉપાધિ દ્વારા જીવાત્મા રૂપે જણાય છે.

૧૪. રેલ્વેનું એન્જીન પોતે ચાલ્યું જાય છે અને પોતાની સાથેના કેટલાંએ માલ ભરેલાં ગાડાં ખેંચી લઇ જાય છે તેજ પ્રમાણે અવતારી મહાપુરૂષો (સત્યનિષ્ઠ સદ્ગુરૂ) પણ પાપથી ભરેલા સંસારી જીવોનાં પાપ દુર કરી ઇશ્વર–સન્મુખ લઇ જાય છે. માટેજ કહેવું પડે છે કે: ' **પ્રત્યેક મનુષ્યે કામિની કાંચન ત્યાગી-વિરાગી સદ્ગુરૂ શોધી તેમનું શરણ ગ્રહણ કરવું જોઇએ સદ્ગુરૂ વડેજ ભયંકર સંસાર સાગર તરી શકાશે.**

૧૫. એક બગલું ધીમે ધીમે એક માછલું પકડવા જતું હતું. પાછળ એક શિકારી તેનો શિકાર કરવા તાકી રહ્યો હતો. પરન્તુ બગલું તે જાણવા છતાં પણ તે તરફ નજર ફેરવતું નહિ. દત્તાત્રય ભગવાને પેલા બગલાને જોઇ નમસ્કાર કરી કહ્યું: " ધન્ય છે ત્હને ! હું જે સમયે ઇશ્વરના ધ્યાનમાં બેસીશ તે સમયે ત્હારી પેઠે પાછળ ફરીને જોઇશ નહિ.

૧૬. એક સમડીના મ્હોમા હાડકું જોઇને તેની પાછળ કેટલીએ સમડી અને કાગડાઓ વિંટળાઇ તેને ચાંચો મારી હાડકુ પડાવી લેવા યત્ન કરવા લાગ્યા. અંતે સમડીએ કંટાળી હાડકું ફેંકી દીધું ત્યારેજ બધી સમડી અને કાગડા તે હાડકા તરફ ચાલ્યા ગયા. દત્તાત્રય ભગવાને સમડીને પ્રણામ કરીને કહ્યું "ધન્ય છે તને ! હુ પણ હવે સમજ્યો છું કે સંસારનો ભાર ફેંકી દેવાથીજ મનુષ્યને સાચી શાંતિ મળે છે. તેમ ન થાય તો મહાવિપદ આવી પડે છે. પ્રથમ તને બહુ વિપદ પડી. પછી નહિં તે પીડા પતાવી. સંસારનો ભાર પણ એવોજ પીડારૂપ છે.

૧૭. પ્રશ્ન: " ભક્ત લોકો ભગવાનને માટે સર્વસ્વનો ત્યાગ કરે છે તેનું કારણ શું ? "

ઉત્તર: " પતંગીઉ એક વખત દીપકનો પ્રકાશ જૂવે છે પછી તે અંધકારમા જતું નથી. ગોળ ઉપર બેઠેલી કીડીનો પ્રાણ જાય છે પરંતુ તે ત્યાંથી પાછી હઠતી નથી. ભક્તજનો પણ એ પ્રમાણે ભગવાનને માટે પ્રાણ આપે છે. તેઓ કોઇ અન્ય વસ્તુને ચહતાજ નથી. જેને જેનો સ્વાદ લાગે છે તે તેને પ્રાણ જતા સુધી ત્યજતા નથી. ભક્તોને ઇશ્વરનો સ્વાદ લાગી ગયો હોય છે.

૧૮. સાધુ હોય છે તેજ સાધુને ઓળખી શકે છે. જેમ સૂતરનો વેપારી સૂતરને જોતાંજ તે કયા નંબરનું છે તે તુર્તજ કહી દે છે.

૧૯. અન્યને મારવા માટે ઢાલ તરવારની આવશ્યકતા જણાય છે પણ પોતાને મારવા માટે સામાન્ય (હજામની) એક નરેણી બસ છે. જનસમાજને ઉપદેશ આપવા માટે અનેક શાસ્ત્ર કહી સંભળાવવાની

આવશ્યકતા હોય છે પરન્તુ પોતાને ધર્મ-પ્રાપ્તિ કરવી હોય તો માત્ર એકજ ધર્મ-વાક્ય ઉપર વિશ્વાસ રાખવાથી તેમ થઈ શકે છે.

૨૦ જો પવિત્ર થવાની ઈચ્છા હોય તો ઈશ્વર ઉપર વિશ્વાસ રાખો, અને તેનાં દર્શન કરવાની સાધના કર્યા જાઓ. જેણે ઈશ્વરના દર્શન કર્યાં એવા સદગુરૂને પ્રાપ્ત કરો. મિથ્યા તર્ક કે વાદવિવાદમાં વખત ગુમાવશો નહિ. તેમ થવાથી ઉલટું શુદ્ધ મન મલિન થઇ જશે

૨૧. જેઓ જ્ઞાનાભિમાની છે તેઓ માત્ર શાસ્ત્રીય મીમાંસા અને તર્ક-યુક્તિમાંજ ગુંથાયલા રહે છે, પણ બુદ્ધિમાન મનુષ્યો તો ઝટ ઈશ્વર સાથે સંબંધ જોડી પરમાનંદ ભોગવે છે.

૨૨. સંસારમાં રહીને જેઓ ઈશ્વરની સાધના કરી શકે છે તેઓજ સાચા વીર સાધક છે. મોહમાયામાં ફસાઇ પડનારા સાધકો ઢોંગી છે !

૨૩. જેમ કેટલાક ભક્તો બે હાથમાં બે મંજીરા લઇ વગાડતા વગાડતા મુખેથી ભજન કરી શકે છે તેજ પ્રમાણે હે સંસારી જીવ ! તમે પણ હાથ વડે સંસારમાં અનેક કામ ભલે કરો પણ મુખેથી તો સર્વદા ઈશ્વરનું નામ સ્મરણ કરતા રહો.

૨૪. વિવેક, વૈરાગ્ય ધારણ કર્યા સિવાય શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરેલો મિથ્યા છે, વિવેક-વૈરાગ્ય ધારણ કર્યા સિવાય ઈશ્વર પ્રાપ્ત થતા નથી. (સત્યાસત્યના વિચાર તથા દેહથી આત્માને પૃથક જાણવાની સત્તા અને પ્રકૃતિ પુરૂષના ભેદ જ્ઞાનને વિવેક અને વિષય-તૃષ્ણા અથવા કામિની કાંચનના ત્યાગને વૈરાગ્ય કહે છે.)

૨૫. મનને એકાગ્ર કરવા માટે ધ્યાન ધરવા બેસના પહેલાં હાથ વડે તાલીયો વગાડી " જય હરિ, જય હરિ " શબ્દોચ્ચાર કરવો. વૃક્ષ નીચે ઉભા રહી હાથ-તાળી વગાડવાથી વૃક્ષપર બેઠેલાં પક્ષીઓ ઉડી જાય છે તેજ પ્રમાણે " જય હરિ " ઉચ્ચાર કરવાથી નઠારા વિચારો મનમાંથી ઉડી જાય છે.

૨૬. પ્રશ્ન: " ઉપાસના કેટલા સમય પર્યંત કરવી. "

ઉત્તર: " ઇશ્વરનું નામ સ્મરણ કરતાં કરતાં નેત્રમાંથી અશ્રુપાત થાય ત્યાં સુધી ઇશ્વર ઉપરનો અત્યંત પ્રેમ ભક્તના નેત્રમા આંસુ લાવે છે. "

૨૭. જો જ્ઞાની થવાની ઇચ્છા હોય તો " આગળ વધો. " સાધન કરતાં કરતાં અષ્ટ સિદ્ધિ વગેરે મળતા ભૂલાવામાં પડશો નહિ' અંતે ઇશ્વરરૂપી અમુલ્ય ધન પ્રાપ્ત કરી સાચા શ્રીમંત બનશો.

૨૮. સાધુની સર્વદા સંગતિ રાખી સત્સંગ કરો. નિત્ય સત્સંગ કરો.

૨૯. પ્રશ્ન: " પુસ્તકોનો અભ્યાસ કર્યાથી ભક્તિ પ્રાપ્ત થાય છે કે ? "

ઉત્તર: " પંચાંગમાં વિસ વસા જળ લખેલું હોય છે પરંતુ પંચાંગને નિચોવતાં તેમાથી એક ટીપું પણ જળ પડતું નથી તેમ પુસ્તકોમાં અનેક ધર્મ-કથાઓ લખેલી હોય છે, માત્ર તેના અભ્યાસથી જ ધર્મ પ્રાપ્ત થતો નથી. ઇશ્વર-પ્રાપ્તી માટે સાધન કરવું જોઇએ.

૩૦. મનુષ્યનું મન, હોકાયંત્રની માછલી પેઠે હંમેશાં ઇશ્વર

સન્મુખ રહેવા પામે તો તેને કોઇ પ્રકારનો ભય રહેતો નથી. હે મનુષ્ય! તું જે કોઇ કામ કરે તે વખતે એટલોજ વિચાર કરજે કે: " આ કામ કરવાથી ઇશ્વર-પ્રસન્ન થશે કે નહિ. "

૩૧ જે વસ્તુ પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છા થાય તે માટે યોગ્ય પ્રકારે સાધના કરો. સાધના કર્યાં સિવાય ઇચ્છિત વસ્તુ શી રીતે પ્રાપ્ત થશે? ઇશ્વર દર્શન કરવા ચ્હાતા હો તો તે માટેના યોગ્ય માર્ગ ગ્રહણ કરો. તોજ ઇશ્વર-દર્શન થશે.

૩૨. પ્રશ્ન: " મુક્તિ ક્યારે થશે? "

ઉત્તર: " અહં, મમત્વ જશે ત્યારે-હું " અને " મ્હારૂં " એ ભાવના નષ્ટ થવી જોઇએ "

૩૩. સચ્ચિદાનંદરૂપી સાગરમાં ડૂબકી મારો. કદાચ તમે કહેશો કે: " એ પ્રમાણે ડૂબકી મારતાં કામ, ક્રોધરૂપી મગરો પકડી લેશે તો? " તેનો ઉત્તર એ છે કે: " શરીરે વિવેક, વૈરાગ્યરૂપી ઔષધ ચોપડીને ડૂબકી મારો. "

૩૪. પ્રશ્ન " કોઇ પ્રસંગે મનમાં ઉત્તમ વિચારો આવે છે પણ ચિર સ્થાયી રહેતા નથી તેનું કારણ શું! "

ઉત્તર: " ઢંકાયલો અગ્નિ ઓલવાઇ જાય છે માટે તેને હંમેશાં ફુંકી ફુંકીને જાગ્રત રાખવો જોઇએ. તેજ પ્રમાણે ઉત્તમ વિચારો સર્વદા ટકાવી રાખવા ઇશ્વર-સાધનની આવશ્યક્તા છે. "

૩૫. પ્રશ્ન: " હૃદયનું કેવી અવસ્થા થતાં ઇશ્વર-દર્શન થાય? "

ઉત્તર: "હૃદય તદ્દન પવિત્ર, નિષ્કામ અને સ્થિર થતાં જ ઇશ્વર દર્શન થાય છે.'

૩૬. ઉપદેશકો તો અનેક જોવામાં આવે છે. પણ ઉપદેશ-પાલન કરે એવા શ્રોતાઓ ઘણા ઓછા છે. (ઉપદેશકો પોતે જ પોતાના ઉપદેશ પ્રમાણે વર્તતા નથી તેથી શ્રોતાજનો પર તેના ઉપદેશની છાપ પડતી નથી !)

૩૭. કરોળીઓ જેમ પોતાના ઘરમાં (જાળામાં) પોતેજ સપડાય છે તેજ પ્રમાણે સંસારી જીવો પોતાની કર્મ-જાળમાં પોતેજ સપડાય છે. વિવેક વૈરાગ્ય થતાંજ સંસારી બદ્ધ જીવ કર્મ-જાળ તોડી નાંખે છે. પછી તેને બંધન રહેતું નથી.

૩૮. લીલા લાકડાને ચૂલા ઉપર મૂકતા તાપ લાગવાથી લાકડાંમાંનું જળ સુકાઇ જઇ તે બળવા માંડે છે તેજ પ્રમાણે સાધુ-સંગ થતાં સંસારી જીવોના હૃદયમાંથી કામિની-કંચનરૂપ જળ સુકાઇ જઈ વિવેકરૂપ અગ્નિ પ્રજ્વલિત થઇ ઉઠે છે.

૩૯ મન કુપ્રવૃત્તિમાં પ્રવેશે છે ત્યારે જાણે કુતરાએ લાકડાંની વખારમાં પ્રવેશ કર્યો.

૪૦. આરસી ઉપર ધુળ પડવાથી જેમ તેમાં મુખ જોઈ શકાતું નથી. તેજ પ્રમાણે હૃદયમાં મલિનતા હોય તો તેમાં ઇશ્વરની મૂર્તિ ઉદય પામતી નથી. હૃદય નિર્મળ થતાંજ ઇશ્વર દર્શન થાય છે.

૪૧. નઠારાં માણસોનું મન કુતરાની પૂંછડી જેવું છે. કૂતરાની પૂંછડી ગમે તેટલી ખેંચી રાખો તોપણ તે સીધી થશે નહિ. તેજ પ્રમાણે નઠારા માણસોનું મન કોઇપણ યત્ને બદલી શકાશે નહિ.

૪૨. પ્રશ્ન. "ઇશ્વરદર્શન માટે કયા માર્ગ ગ્રહણ કરવો શ્રેયસ્કર છે?"

ઉત્તર: "આર્ય ઋષિયોનો સનાતન માર્ગ શ્રેયસ્કર છે."

૪૩. જે વૃક્ષ ઉપર ફળ આવે છે તે નીચું નમી જાય છે. મોટા થવાની ઇચ્છા હોય તો પ્રથમ નાના થાઓ.

૪૪. પ્રતિમા-સાકાર મૂર્તિયો-મા ઇશ્વરની ભાવના રાખવામા આવે તોજ ઇશ્વર પ્રાપ્તી થશે. તેને કાષ્ટ, પાષાણ માટી વગેરે જાણવાથી કંઇ પણ ફળ મળશે નહિ.

૪૫. ભગવાન, ભક્ત અને ભાગવત, એ ત્રણે એક રૂપ જ છે.

૪૬. પ્રશ્ન. "પ્રેમભક્તિનું સ્વરૂપ શું?"

ઉત્તરઃ "પ્રેમભક્તિ કરનાર સાધક, ઇશ્વરને પોતાના પ્રિય-આત્મીય જેવા જાણે છે. જેમ ગોપીકાઓ શ્રીકૃષ્ણને ગોપીનાથ કહેતી. જગન્નાથ કહેતી ન હતી.

૪૭. માયા અને સ્ત્રી, એ સર્વેનો આહાર કરી જાય છે.

૪૮. રાજાનો સાક્ષાત્કાર કરવા જતાં સિપાહી, કારકુન, વગેરેની અનેક ખુશામદ કરવી પડે છે તેજ પ્રમાણે ઇશ્વરનો સાક્ષાત્કાર કરવા જતાં નાના પ્રકારનાં સાધન-ભજન અને સાધુ સંગતિ કરવી જોઇએ.

૪૯. જે ઘરમા હરિ-નામ સ્મરણ થાય છે તે ઘરમાં કલિનો પ્રવેશ થતો નથી.

૫૦. લજ્જા, ભય અને તિરસ્કાર, એ ત્રણ મનમાં રહે ત્યાં

ન જોઇએ, અર્થાત એ ત્રણ નષ્ટ થાય ત્યાં સુધી ઇશ્વર પ્રાપ્ત થતા નથી.

૫૧. જીવતાં મરી જાણે તેજ ખરો મનુષ્ય. અર્થાત જેની વાસનાઓ મરી ગઇ છે તેજ ઇશ્વર-દર્શન કરી શકશે.

૫૨. દુર્લભ્ય માનવજન્મ પ્રાપ્ત કરી જે મનુષ્ય ઇશ્વરે પ્રાપ્ત કરવા યત્ન કરતો નથી તેનો જન્મ વૃથા સમજવો.

૫૩. પોતાનું સંતાન ખોવાઇ જતાં, મનુષ્યો અન્ન જળની બાધા લે છે, અશ્રુપાત કરે છે પણ ઇશ્વર પ્રાપ્ત થતા નથી તે માટે કેટલાંએ અન્ન જળની બાધા લીધી અને કેટલાંએ અશ્રુપાત કર્યો છે વારૂ ?

૫૪. જેવી ભાવના તેવી સિદ્ધિ, એ વચન ઉપર દૃઢ વિશ્વાસ રાખજો.

૫૫. જેટલા ધર્મ-સમ્પ્રદાય તેટલા ઇશ્વર-પ્રાપ્તીના માર્ગ જાણવા. પોતાના ધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા રાખવી પણ બીજા ધર્મ પ્રત્યે દ્વેષ કિંવા નિંદા કરવી નહિ.

૫૬. ગુણવાન મનુષ્યો નમ્ર હોય છે પરન્તુ હીનબુદ્ધિનાં મનુષ્યો અહંકારને વશ થઇ પોતાનેજ સર્વથી શ્રેષ્ઠ માને છે.

૫૭. અહંકાર કરવો વ્યર્થ છે, ધન, માન, જીવન, યૌવન વગેરે કોઇ પણ વસ્તુ ચિરકાલ ટકી શકશે નહિ. તમે ગમે તેટલા મ્હોટા શ્રીમંત કે હોદ્દેદાર હો, પરંતુ તે બધુ ચાર દિવસની ચાંદની જેવું છે.

૫૮. જેઓ દ્રવ્યનો સદ્‌ઉપયોગ કરી જાણતા નથી તેઓ મનુષ્યજ નથી. આકૃતિ મનુષ્યની પણ વ્યવહારમાં તેઓ પશુવતજ છે.

૫૯ જો સદ્દગુરૂ પ્રાપ્ત કરી શકશો તો ત્રણ વખત પ્રાર્થના કરતાંજ તમારો અહંકાર દૂર થઇ જશે.

૬૦. પૂર્વ દિશામાં જેમ જેમ ગમન કરશો તેમ તેમ પશ્ચિમ દિશા દુર જશે. ધર્મ માર્ગમાં આગળ વધશો તેમ તેમ સંસારની માયા દુર થઇ જશે.

૬૧. લોહની તરવારને પારસમણિનો સ્પર્શ થતાં જ તે સોનાની તરવાર થઇ જાય છે, તેની આકૃતિ તો પ્રથમના જેવીજ રહે છે છતાં તેના વડે હિંસા કાર્ય થતું નથી. તેના વડે કોઇનું શરીર કપાતુ નથી. તેજ પ્રમાણે ઇશ્વરનાં દર્શન કર્યા પછી ભકતની આકૃતિમાં ફેરફાર થતો નથી. પણ તેની પ્રકૃતિ (સ્વભાવ) બદલાઇ જાય છે તેના દ્વારા કોઇ અન્યાયી કાર્ય થતું નથી. તે મનુષ્ય કોઇ પ્રકારે અધર્મ કરી શકતો નથી.

૬૨. સમુદ્રમાં ગુપ્ત રહેલું લોહચુંબક જેમ એકાએક વહાણમાં રહેલા લોહને પોતાના તરફ આકર્ષી લઇ, લોહબંધ ઉકેલી નાંખી વહાણના કટકે કટકા કરી તેને ડૂબાવી દે છે તેજ પ્રમાણે જ્ઞાન-ચૈતન્યનો ઉદય થતાંજ તે અહંકાર અને સ્વાર્થપૂર્ણ જીવનના વહાણવારેમાં કટકે કટકા કરી મનુષ્યને ઇશ્વર-પ્રેમસાગરમાં ડૂબાવી દે છે.

૬૩. દુધ અને જળને એક સાથે રાખવાથી તે એકત્ર થઇ જાય છે પરન્તુ દુધનું માખણ કરી જળ સાથે રાખીએ તો પછી તે જળની સાથે મળી શકતું નથી. ઇશ્વર-પ્રાપ્ત કરી શકાય તો પછી હજારો સંસારી બદ્ધ જીવોની સાથે રહેવા છતાં મનુષ્યને કોઇ પણ બંધન બદ્ધ કરી શકતું નથી.

મુદ્રણ સ્થાનઃ—વિવેકાનંદ મુદ્રણાલય,

ખાડીઆ,-અમદાવાદ.

મુદ્રકઃ—નટવરલાલ શંકરલાલ મહેતા.